

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Rapportage Verantwoord Beleggen

Eerste halfjaar 2015

Index

- 1 Inleiding Verantwoord Beleggen
- 2 Uitsluitingsbeleid
- 3 Engagement
- 4 Collectief engagement
- 5 Corporate governance en stemmen
- 6 Bijlagen

1 Inleiding Verantwoord beleggen

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna het pensioenfonds) past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van het pensioenfonds vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Het pensioenfonds staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Syntrus Achmea is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt het pensioenfonds waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert Syntrus Achmea de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

Wat doet het pensioenfonds?

Bij het in praktijk brengen van verantwoord beleggen wordt gebruik gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens;

2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past het pensioenfonds haar verantwoord beleggen beleid toe op haar beleggingen. Het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds is van toepassing op beleggingen in zowel mandaten als fondsen beheerd door Syntrus Achmea. Het pensioenfonds maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Syntrus Achmea Vermogensbeheer, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen of pools van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen verantwoord beleggen beleid toe te passen.

Aandelen

In het tweede kwartaal van 2014 heeft het pensioenfonds de keuze gemaakt om binnen de beleggingscategorie aandelen de strategie te wijzigen naar passief beleggen. In de uitvoering hiervan leidt dit tot een omzetting van actieve beleggingsvormen naar passieve beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen kan geen eigen uitsluitings- of engagement-beleid worden toegepast. Dit betekent dat vanaf de transitiedatum niet meer over het uitsluitingsbeleid en engagementbeleid voor aandelen kan worden gerapporteerd.

Vastrentende waarden

Het pensioenfonds heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Syntrus Achmea.

Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens. Specifiek voor staatsobligaties van opkomende markten beheert een tweetal externe partijen geld van het pensioenfonds (Pictet en Stone Harbor). Op deze fondsbeleggingen is het verantwoord beleggen beleid niet toepasbaar.

Alternatieve beleggingen

Het pensioenfonds belegt in het Interpolis Pensioenen Private Equity II fonds. Voor dit fonds worden duurzaamheidscriteria gehanteerd zoals de uitgangspunten van het Global Compact en worden beleggingen in ondernemingen die wapens produceren uitgesloten. Daarnaast wordt in de toekomst bij het selecteren van private equity fondsen uitdrukkelijk rekening gehouden met verantwoord beleggen.

Met betrekking tot de beleggingen in grondstoffen; het pensioenfonds wenst uitdrukkelijk niet te investeren in voedsel en vee gerelateerde grondstoffen. De beleggingen vinden indirect plaats via derivaten (futures). Door middel van deze derivaten wordt blootstelling verkregen aan de prijsverandering van grondstoffen. De potentiële invloed van de investeerders op het prijsniveau en de volatiliteit blijft onduidelijk. Om er zeker van te zijn dat het pensioenfonds voedselgerelateerde grondstofprijzen niet beïnvloedt, investeert het pensioenfonds niet in dergelijke grondstoffen.

ESG Integratie

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van het pensioenfonds werd er de afgelopen jaren op ad-hoc basis een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast op het moment dat daar nadrukkelijk aanleiding toe was. Voor ondernemingen waar risico's vanuit een ecologische, sociale en goed bestuur (ESG) perspectief het meest dreigend waren is er aandacht geschonken aan ESG informatie met gebruikmaking van de MSCI ESG Research. Naast het evalueren van invloed van ESG factoren op bestaande bedrijfsobligaties werd bij nieuwe bedrijfsobligatie-uitgevende instellingen ook op ad hoc basis ESG informatie meegenomen in het

beoordelingsproces. Door aanpassingen in het Syntrus Achmea waarderingsmodel is in het tweede kwartaal van 2014 de stap gezet naar een structurele ESG integratie voor het credits bedrijfsobligatiemandaat.

Staatsobligaties

Voor het ontwikkelde markten staatsobligatiemandaat worden bestuurlijke, milieu en sociale risico's waar van toepassing en relevant meegewogen in de kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. In de bepaling van het risico of een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente volledig en op tijd terug kunnen betalen zijn ESG risico's dus meegewogen. Bij het identificeren van deze risico's maken de SAVB portefeuillemanagers gebruik van ESG landenanalyses van de onafhankelijke dataleverancier MSCI ESG Research.

Syntrus Achmea zal naast de interne activiteiten de ontwikkelingen in de markt op dit gebied blijven monitoren, onderzoeken en toepassen indien gepast. Dit met het doel een goed rendement te behalen zodat een goed en betaalbaar pensioen voorop blijft staan.

Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. Het pensioenfonds rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert het pensioenfonds over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's.

Het pensioenfonds rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van het pensioenfonds. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Verantwoord beleggen beleid
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens

Deze rapportage

De gekozen instrumenten, gemaakte keuzes en recente ontwikkelingen worden in het vervolg van dit verslag in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Dit is een geïntegreerde rapportage, de informatie met betrekking tot verantwoord beleggen in dit rapport heeft derhalve be-

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

trekking op de beleggingen van het pensioenfonds in haar portefeuilles.

2 Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom een pensioenfonds er voor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds richt zich op één enkel product, namelijk controversiële wapens.

Wat zijn controversiële wapens?

Voor het pensioenfonds zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burgeren militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clusterbommen

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van het pensioenfonds.

Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Namens het pensioenfonds belegt Syntrus Achmea direct in bedrijfsobligaties. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Daarnaast belegt het pensioenfonds via fondsen in aandelen. Voor zover mogelijk kiest het fonds ervoor deze via de *ex-controversial weapons* variant te laten beheren.

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau Ethix stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (tabel 02.1). Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunities

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunities heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2015 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de onderstaande beursgenoteerde ondernemingen in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen. Aan deze lijst van ondernemingen is één naam toegevoegd. Na Poongsan Corporation is ook de bedrijfsentiteit Poongsan Holdings aan de lijst toegevoegd. De overige ondernemingen op deze lijst blijven gehandhaafd op de uitsluitingslijst van de beleggingspools:

- Aeroteh SA
- Hanwha Corporation
- Motovilihinskie Zavody
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings
- Orbital ATK
- Singapore Technologies
- Textron

Veranderingen in de uitsluitingslijst

Op basis van onderzoeksresultaten van Ethix evenals de indicatieve AFM-lijst is er een aantal wijzigingen doorgevoerd in de uitsluitingslijsten.

Op basis van *Besluit Marktmissbruik* is de volgende wijziging doorgevoerd:

- Toevoeging van Poongsan Holdings in verband met productie van clustermunities

Op basis van screening van het beleggingsuniversum door Ethix zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- Toevoeging Harris Corporation in verband met geverifieerde betrokkenheid bij nucleaire wapens

Op basis van corporate actions zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- Naamsverandering van AECOM Technology Corporation naar AECOM
- Naamsverandering van GenCorp. naar Aerojet Rocketdyne Holdings
- Naamsverandering Alliant Techsystems naar Orbital ATK

3 Rapportage Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Het streven naar winstmaximalisatie kan op bepaalde momenten op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het VN Global Compact. In een context waar ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden wordt gedrag onverantwoord. Onverantwoord gedrag vormt een risico voor winstmaximalisatie op de lange termijn en het is dus in het belang van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen. Het doel van deze dialoog is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Op deze manier draagt het pensioenfonds bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen.

Het pensioenfonds en de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. De dialoog kan op diverse manieren gevoerd worden:

- proactief; een onderneming wordt aangesproken op de (neven)effecten van haar bedrijfsprocessen;
- reactief; een onderneming wordt aangesproken op ongewenste activiteiten en gedragingen;
- ter bevordering van een algemene standaard op bijvoorbeeld sectorniveau.

De minimale uitgangspunten

De beginselen van het VN Global Compact vormen een minimaal uitgangspunt voor verantwoord ondernemen. Structurele schendingen van het VN Global Compact vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes van het VN Global Compact staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media en schaden het milieu, lokale gemeenschappen en daarmee de reputatie van de ondernemingen. In de praktijk leiden deze schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden.

Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van de beginse-

len van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het noodzakelijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden. Dit zijn belangrijke aandachtspunten bij het voeren van een dialoog.

Daarnaast kan ook de dialoog worden aangegaan over onderwerpen die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rapportage daarvan en aan corporate governance gerelateerde onderwerpen. Dit met het doel de kansen en risico's van een onderneming beter in kaart te krijgen en met als doel het duurzame gedrag van ondernemingen te verbeteren en aandeelhouderswaarde op de langere termijn te creëren.

Het engagementproces

Ieder jaar bepaalt Syntrus Achmea in samenspraak met haar klanten welke twee thema's centraal staan in het engagementtraject. Om goed geïnformeerd en gedegen een dialoog te voeren worden namens de beleggingspools op de gekozen onderwerpen themaonderzoeken uitgevoerd. Op basis van onderstaande thema's zijn in het recente verleden dialogen met ondernemingen gestart:

- Global Compact schendingen arbeidsomstandigheden (o.a. kinderarbeid)
- Global Compact milieuschendingen
- Global Compact schendingen corruptie
- Global Compact schendingen mensenrechten
- Eco-efficiëntie in de metaal- en cementindustrie
- Veilige arbeidsomstandigheden in de kledingsector
- CO₂ management in de vastgoedsector (opgestart Q1 2014)
- Kwaliteit van bestuur en toezicht (opgestart Q1 2014)

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

- Sociale kwesties in de voedingsmiddelen- en landbouwketen (opgestart in Q3 2014)

Engagement namens het pensioenfonds

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het verantwoord beleggen beleid, waaronder het engagementbeleid van het pensioenfonds niet toepasbaar. Daarom zijn er sinds de tweede helft van 2014 geen engagementactiviteiten namens het pensioenfonds uitgevoerd.

4 Collectief Engagement

Waar mogelijk en gewenst is Syntrus Achmea mede namens het pensioenfonds betrokken bij andere vormen van engagement. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

Clinical trial transparency

In de eerste helft van 2015 heeft Syntrus Achmea Vermogensbeheer zich aangesloten bij het nieuwe collectieve engagement initiatief genaamd *clinical trial transparency*. Binnen dit initiatief roepen wij de (bio)farmaceutische industrie op om volledige openheid te geven van testresultaten van te ontwikkelen medicijnen. Op dit moment heerst de gewoonte om enkel succesvol afgeronde *clinical trials* te rapporteren terwijl onsuccesvolle resultaten niet openbaar worden gemaakt. Hierbij is het van belang dat niet enkel de resultaten van huidige of toekomstige onsuccesvolle *clinical trials* worden gepubliceerd, maar is het van belang dat er transparantie komt over alle historische testresultaten.

Het huidige gebrek aan transparantie heeft als negatief sociaal effect dat er proeven worden uitgevoerd, wellicht op mens en dier, die in het verleden al door andere ondernemingen onsuccesvol zijn uitgevoerd. Indien de onsuccesvolle proeven bekend zouden zijn binnen de industrie, zou dit leiden tot een vermindering van onnodige proeven op mens en dier. Daarnaast is het voor een belegger van groot belang om de succesratio van projecten tussen verschillende ondernemingen te kunnen bepalen. Enkel op deze manier kan een belegger een goed geïnformeerde investeringsbeslissing nemen.

Het engagement initiatief loopt via het PRI Clearinghouse. Wij zullen in de toekomst over de voortgang van het initiatief in deze rapportage verslag doen.

In totaal participeert SAVB in de volgende initiatieven:

1. Carbon Disclosure project
2. VN Global Compact
3. Clinical trial transparency

Carbon Disclosure Project

Gegevens over klimaatverandering vormen in toenemende mate een belangrijk element bij besluitvorming over investeringen. Betrouwbare, bruikbare en vergelijk-

bare klimaatgegevens spelen hierbij een essentiële rol. Daarom hecht Syntrus Achmea belang aan het Carbon Disclosure Project (CDP). Dit project stuurt jaarlijks een vragenlijst uit naar ondernemingen waarin wordt gevraagd naar relevante informatie over de uitstoot van broeikasgassen, de voorbereiding op klimaatverandering, en corporate governance en de strategie om te reageren op klimaatproblematiek.

Gecoördineerd vanuit de *Principles for Responsible Investment* (PRI) ondersteunen investeerders jaarlijks via een collectief engagement de vragenlijst van het CDP. Hierbij wordt de vragenlijst extra onder de aandacht gebracht bij alle aangeschreven ondernemingen en benadrukken de investeerders het belang van betrouwbare gegevens voor het beleggingsproces. Op basis van de beschikbare gegevens stelt het CDP de Carbon Disclosure Leadership Index (CDLI) samen.

In afwachting van de nieuwe CDP onderzoeksgegevens worden voor dit collectief engagement momenteel geen werkzaamheden verricht.

Rapportageverplichting VN Global Compact

Het VN Global Compact biedt ondernemingen een kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ondernemingen kunnen zich vrijwillig bij het VN Global Compact aansluiten. Ze kiezen er dan voor zich openbaar te committeren aan de tien principes van het Compact (zie bijlage 1).

Door deelname committeert de onderneming zich aan het in gang zetten van veranderingen in de bedrijfsvoering. Zo gaan het VN Global Compact en de tien principes onderdeel uitmaken van het beleid, de strategie, de cultuur en de dagelijkse praktijk van de onderneming. Verder laat de onderneming in haar publicaties (jaarverslag, duurzaamheidsverslag of de website) zien welke voortgang zij op het VN Global Compact en de principes

boekt. Tevens dient de onderneming het VN Global Compact in publieke uitingen te steunen.

In de praktijk blijkt dat ondernemingen die aan het VN Global Compact deelnemen dit op zeer verschillende wijze doen. De ene onderneming neemt haar deelname zeer serieus en voldoet aan alle afspraken, terwijl de andere onderneming minder aandacht besteedt aan het uitvoeren van de principes. Deze laatste groep kan de geloofwaardigheid van het VN Global Compact ondermijnen.

Door middel van een collectief engagement zetten institutionele beleggers zich in, om ondernemingen aan te sporen zo snel mogelijk te voldoen aan de principes van het VN Global Compact en de bijbehorende rapportageverplichtingen. Door samen te werken met andere institutionele beleggers wordt er extra druk uit geoefend op de ondernemingen om op deze manier bij te dragen aan het succes van het VN Global Compact.

Syntrus Achmea heeft zich aangesloten bij de het PRI voor Rio initiatief. In afwachting van de nieuwe onderzoeksgegevens zijn voor dit collectief engagement geen werkzaamheden de afgelopen 6 maanden.

Belangenbehartiging

Om de belangen van het pensioenfonds beter te vertegenwoordigen neemt Syntrus Achmea, naast de collectieve engagementactiviteiten, actief deel aan samenwerkingsverbanden van institutionele beleggers op het gebied van Corporate governance, Eumedion en het International Corporate Governance Network. Daarnaast heeft Syntrus Achmea zich verbonden aan de Principles for Responsible Investment. Binnen dit initiatief committeren institutionele beleggers zich aan het stimuleren van verantwoord beleggen, zowel intern als extern. Ook heeft Syntrus Achmea Vermogensbeheer zich verbonden aan het eerder genoemde Carbon Disclosure Project.

5 Corporate governance en stemmen

Corporate governance wordt vaak vertaald met goed ondernemingsbestuur. Het heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende organen van de onderneming zoals de raad van bestuur, de raad van commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfondsen beleggen onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan het pensioenfonds invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Het pensioenfonds doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen).

Het pensioenfonds als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe hij invulling geeft aan het stembeleid.

Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Het pensioenfonds voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

Stemgedrag Pensioenfondsen

Het pensioenfonds belegt sinds medio 2014 in aandelen via beleggingsfondsen. Op deze beleggingsfondsen is het verantwoord beleggen beleid, waaronder het stembeleid van het pensioenfonds niet volledig toepasbaar. Daarom zijn in de eerste helft van 2015 geen stemactiviteiten door Syntrus Achmea uitgevoerd.

Vertegenwoordiging op aandeelhoudersvergaderingen

Syntrus Achmea Vermogensbeheer heeft in april de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van Wolters Kluwer bijgewoond. Hier heeft Syntrus Achmea Vermogensbeheer mede namens het pensioenfonds het woord gevoerd en werd hoofdzakelijk het beloningsbeleid aan de orde gesteld.

Het huidige lange termijn beloningsbeleid is gebaseerd op prestatiedoelstellingen voor winst per aandeel en aandelenrendement. De winst per aandeel kan sterk beïnvloed worden door de inkoop van eigen aandelen; een effect dat niet veroorzaakt wordt door prestaties van het management. Daarom werd er tijdens de AVA verzoekt om andere prestatiedoelstellingen op te nemen in het lange termijn beloningsbeleid zoals 'Return on Capital Employed' of 'Return on Invested Capital', waarbij deze ongewenste externaliteiten minder tot uiting komen.

Daarnaast worden er vraagtekens gezet bij de referentiegroep voor het beloningsbeleid van Wolters Kluwer. In deze groep zitten enkele matig presterende kleinere beursvennootschappen, die moeilijk vergelijkbaar zijn met Wolters Kluwer. Tijdens de AVA stelt de voorzitter van de Raad van Commissarissen recent een toetsing is geweest van het beloningsbeleid door een externe consultant. Er is wat Wolters Kluwer betreft geen aanleiding om het beloningsbeleid te herzien.

Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de

voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Onderstaand de belangrijkste voorstellen op het gebied van milieu, sociale en governance kwesties ingebracht door aandeelhouders in de eerste helft van 2015

Bij het Britse vervoersbedrijf National Express plc werd een aandeelhoudersvoorstel ingediend door een vakbond, in samenwerking met een aantal pensioenfondsen. Het voorstel vroeg om een onafhankelijk onderzoek naar de beschuldigingen van de vakbond, betreffende de gebrekkige arbeidsomstandigheden bij een Amerikaanse dochteronderneming van National Express. Slechts 15% van de aandeelhouders, waaronder het pensioenfonds, steunde dit voorstel en behaalde daarmee geen meerderheid van stemmen.

Op een aantal aandeelhoudersvergaderingen in de Verenigde Staten, waaronder die van C.R. Bard, is door een aandeelhouder een voorstel ter stemming gebracht met het verzoek tot een uitgebreidere duurzaamheidsrapportage. De rapportage dient een kwantitatief verslag bevatten over de uitstoot van broeikasgassen door de onderneming, zodat aandeelhouders de risico's en kansen voor de onderneming op het gebied van emissies en duurzaamheid beter kunnen evalueren. Bij de onderneming C.R. Bard stemde ruim 31% van de aandeelhouders voor een verbeterde duurzaamheidsrapportage, waarmee het voorstel niet is aangenomen.

Op 19 mei vond de algemene vergadering van aandeelhouders van Royal Dutch Shell (Shell) plaats. Door een groep aandeelhouders werd een resolutie geagendeerd om Shell te verplichten te rapporteren over het klimaatbeleid van de onderneming. Met 98,9% meerderheid stemden de aandeelhouders voor het agendapunt, dat ook gesteund werd door het bestuur van Shell. Vanaf volgend jaar zal de onderneming toetsen in welke mate de strategie en de activa van Shell geraakt worden onder de bestaande klimaatscenario's van het International Energy Agency. Daarnaast zal Shell relevante prestatie indicatoren ten aanzien van klimaatsverandering definiëren en rapporteren over duurzame investerings-

strategieën. Bij het Britse BP is een zelfde resolutie ingediend en aangenomen.

Corporate Governance ontwikkelingen Internationaal

Extra stemrechten voor lange termijn aandeelhouders

Zowel in Italië als in Frankrijk zijn er ontwikkelingen rond dubbele stemrechten voor lange termijn aandeelhouders. Dit gaat echter in tegen het basisprincipe van een goede machtsverdeling op de aandeelhoudersvergadering van 'één aandeel, één stem' en kan tot scheve machtsverhoudingen leiden.

Een aantal Italiaanse beursgenoteerde ondernemingen wilde gebruik maken van een wetswijziging om met een gewone meerderheid (50% + 1 stem) van stemmen een statutenwijziging door te voeren, in plaats van de gebruikelijke twee derde meerderheid. Aandeelhouders die langer dan 2 jaar de aandelen in bezit hebben zouden dan dubbele stemrechten verkrijgen. Gezien het geconcentreerde aandeelhoudersbezit in Italië zou dit met name de positie en macht op de aandeelhoudersvergadering van de grootaandeelhouders bevorderen en die van minderheidsaandeelhouders benadelen. Dit terwijl het beoogde effect van de wetgever was om lange termijn aandeelhouderschap te stimuleren. Na een uitvoerig lobby van een aantal institutionele beleggers, academici als ook commissarissen van ondernemingen is het wetsvoorstel ingetrokken.

In Frankrijk is begin 2014 de zogenaamde 'Florange act' aangenomen, waardoor aandeelhouders die langer dan 2 jaar aandelen in hun bezit hebben dubbele stemrechten krijgen toegekend.. De ondernemingen moeten nu expliciet in de statuten opnemen dat zij de bepalingen uit de Florange act niet van toepassing verklaren, waarna de aandeelhouders deze aanpassing van de statuten moeten goedkeuren op de aandeelhoudersvergadering. Deze agendapunten bij beursgenoteerde ondernemingen in Frankrijk worden zeer nauwlettend geanalyseerd en in lijn met het belang van het pensioenfonds gestemd.

Bijlage 1

Uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

Bijlage 2

Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Verantwoordelijkheid van institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigen of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigen of beleggers en de vennootschappen waarin zij beleggen om op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

- IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.
- IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.
- IV.4.3 Institutionele beleggers brengen tenminste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

- IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.
- IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.
- IV5.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.